

MATERIAŁY

Wojciech Zalewski
Stanford, Kalifornia

Biblioteka Seminarium i kolegium Św. Jacka w Granby, Massachussets

Dzieje St. Hyacinth College and Seminary, jak brzmi oficjalna nazwa instytucji, której kolekcje poniżej opisuję, nie są mi znane. Budynek w którym znajdowała się biblioteka został zbudowany przez franciszkanów w 1927 r. i znajdował się przy School Street w Granby, MA. Od roku 1958 Seminarium było również czteroletnim kolegium humanistycznym. Uczelnia przestała przyjmować nowych studentów w roku 1995, a budynek został sprzedany prywatnej firmie International EC LLC w roku 2010, i w czerwcu tego roku zajęła go prywatna szkoła średnia, MacDuffie School, prowadząca klasy od 6 do 12-tej. W roku 2003 zbiory biblioteczne, wyłącznie polskie (ponieważ była to szkoła wyższa, *college*, niewątpliwie biblioteka zawierała także część anglojęzyczną), подарowano bibliotece University of California, Berkeley. W roku 2010 część zbiorów przechowywanych w Berkeley, została przekazana bibliotece Uniwersytetu Stanforda w Stanford, Kalifornia. Kilkadzieścią księzek przekazano do „polskiej Częstochowy” w Ameryce, National Shrine of our Lady of Czestochowa w Doylestown w Pensylwanii. Część zbiorów, np. dublety, wydania wieloegzemplarzowe, wydawnictwa, których stan zachowania wyklucza już możliwość konserwacji, lub popularna literatura dewocyjna, nie została w całości zachowana w obu bibliotekach. Poniższy opis opiera się na moim osobistym zaznajomieniu się ze zbiorami przekazanymi do Kalifornii już po częściowym usunięciu wyżej wymienionych materiałów przez bibliotekę w Berkeley, stąd też poniższy opis nie pretenduje do pełnego obrazu stanu zasobu, który znajdował się w Granby. Niemniej mam nadzieję, że niżej podane przykłady zawartości biblioteki pozwolą na przynajmniej częściowe przybliżenie misji tej polskiej placówki w Stanach Zjednoczonych.

Zbiór przekazany do Berkeley liczył około 12 000 tomów. Zbiory obejmują publikacje od połowy dziewiętnastego wieku do końca drugiej wojny światowej. Wydawnictwa powstałe po drugiej wojnie światowej są stosunkowo nieliczne. Największą część zbiorów stanowią wydawnictwa z okresu międzywojennego. Mimo to, zbiory sprzed pierwszej wojny światowej są również dobrze reprezentowane. W kolekcji św. Jacka odnajdujemy także ślady zbiorów (udokumentowane przez pieczętki własnościowe) klasztorów franciszkańskich: w Bridgeport w stanie Connecticut oraz św. Michała w Elmhurst w stanie New York.

Kolekcja ma wyraźne dwa poziomy: religijny, katolicki, zorientowany na kształcenie kleru i świecki, ogólno-humanistyczny również z akcentem katolickim. Biblioteka była dobrze wyposażona w materiały informacyjne, np. encyklopedie (*Wielka encyklopedia powszechna ilustrowana*, *Encyklopedia staropolska* Glogera, *Encyklopedia kościelna* i *Podręczna encyklopedia kościelna*), słowniki, np. Lindego i Karłowicza, dwujęzyczne słowniki oraz materiały do nauczania języka polskiego w tym sporo gramatyk na różnych poziomach nauczania. Zasadniczych bibliografii nie zauważyłem. Biblioteka zawiera dużo wydawnictw podręcznikowych ze wszystkich dziedzin wiedzy tak popularnych jak i prac wybitnych naukowców. Są materiały dotyczące różnych krajów w tym takich jak Albania, Macedonia, Belgia, Anglia.

Szeroko zbierano wydawnictwa katolickie tak wydawców kościelnych jak i prywatnych. Jest sporo periodyków o ogólnoreligijnym profilu: np. *Ateneum kapłańskie* (1901–), *Misyje katolickie* (1906–), *Roczniki katolickie* (1922–), *Przegląd kościelny* (wydawany w Ameryce, 1914–), *Kronika seraficka*, (1926–), *Gość niedzielny* (1936–), *Duszpasterz polski zagranicą* (Rzym, 1950–). Wśród wydawnictw monograficznych znajdujemy kilka tomów *Pism ojców Kościoła w tłumaczeniu polskim* pod red. A. Lisieckiego, tłumaczenia klasyków np. Tomasza z Akwinu, św. Teresy z Avila, św. Teresy z Lisieux, założycieli zgromadzeń religijnych i niektóre historie zakonów (np. St. Załęski, *Jezuici w Polsce*), żywoty świętych (O. Prokop, *Żywoty świętych pańskich na wszystkie dni roku* (1901), P. Skarga, *Żywoty świętych Starego i Nowego Zakonu*, również żywoty poszczególnych świętych), są podstawowe prace z historii Kościoła (F. Kozłowski, 1845, M. Buliński, 1866 i 1873, J. Umiński, 1934, W. Krynicki, 1925), dogmatyki (M. Morawski, W. Kalinowski) bibliistyki, apologetyki, teologii moralnej, etyki, ascetyki, liturgiki i archeologii chrześcijańskiej. Reprezentowana jest również filozofia (F. Gabryl, *Polska filozofia religijna*, 1914). Szczególnie bogato reprezentowana jest katechetyka na wszystkich poziomach nauczania (J. Krukowski, *Katechizm rzymski*, 1880), jak

również świeckie wczesne czasopisma pedagogiczne: *Głos nauczycielstwa ludowego* (1912–1913), *Głos nauczycielski* (1912–1920) i *Nauczyciel polski* (1924–1925). Popularna literatura religijna obfituje również w książki o charakterze wychowawczym oraz wydawnictwa dewocyjne służące do nabożeństwa: nowenny, śpiewniki, księgi liturgiczne i szereg wydań Pisma św. Wymienić także należy kilka pozycji dotyczących innych tradycji religijnych, np. prace Jana Czuja o buddyźmie (1917).

Poczesne miejsce w zbiorach zajmuje homiletyka: odnosi się wrażenie, jakby starano się zebrać wszystkie opublikowane w Polsce przedwojennej kazania na różne okoliczności i pory roku. I tak znajdujemy wiele wydań kazań P. Skargi, *Postilla catholica* Jakuba Wujka (1868–1870), są kazania Rzewuskiego (1845), A. Prusinowskiego (Leszno, 1855), T. Bojanowskiego (1873), A. K. Piramowicza (1874), A. Chmielewskiego (1887), J. Kurczewskiego (Wilno, 1899), J. Komperdy (1904), K. Antoniewicza (1906), P. Semenienki (1913), J.M. Zatlökiewicza (1913), szereg tomów kazań księży jezuitów (1898–), *Kazania katechizmowe* (1928–), *Mowy radiowe* Ojca Justyna (w Ameryce, 1932–) oraz szereg periodyków kaznodziejskich, np. *Biblioteka kaznodziejska* (1886–), *Homiletyka* (1898–), *Nowa biblioteka kaznodziejska* (1907–), *Kazalnica parafjalna* (1906–), *Nauki katechizmowe* (1909–), *Kazalnica popularna* (1938–), *Kazalnica* (1941–) i in. Jest też *Historia wymowy kaznodziejskiej* K. Mechrzyńskiego (Kraków, 1864).

By zaprezentować humanistykę zwrócę uwagę najpierw na znajdujące się w kolekcji wielotomowe serie wydawnicze. Są tu na przykład *Książnica polska* (Arct); *Biblioteka dzieł wyborowych* (Jeziernski), *Biblioteka narodowa* (Gebethner i Wolff), *Wiedza i życie* (Altenberg), *Biblioteka domowa* (Kulerski, Grudziądz), *Książki błękitne*, *Biblioteka dla młodzieży* (Wende), *Nowa biblioteka uniwersalna* (Kraków), *Biblioteka dzieł wyborowych* (Warszawa), *Ilustrowana biblioteka różnorodności* (Wiedeń), *Nauka wiary i obyczajów*, *Głosy katolickie*, *Biblioteka laureatów Nobla*. Nie mniej ciekawe są serie wydań broszurowych, na przykład: *Głosy na czasie*, *Naród o sobie*, *Biblioteczka narodowa*, *Biblioteczka uniwersytetów ludowych*, *Biblioteka wieczernicowa*, *Wielka biblioteka*, *Biblioteka teatrów amatorskich*, *Teatr amatorski*, *Teatr dla wszystkich*, *Teatr ludowy*. Szeroko reprezentowane są książki takich wydawców jak Zawadzki, J.K. Żupański i Ferdynand Hösicke. Ale znajdujemy tu również wydawnictwa peryferyjne np. z Kielc, Grudziądza, Złoczowa, Pelplina. I tu jako ciekawostkę podać mogę S. F. Klonowica, *Flis, spuszczenie statków Wisłą* (Chełmno, 1862).

Z ciekawszych periodyków świeckich (co prawda niepełnych roczników zwrócę uwagę na „Przegląd Powszechny” (1916–), „Mu-

zeum” (1904–), „Pamiętnik literacki” (1902–), „Przewodnik społeczny” (1920–) i „Sfinks” (b.d.). Główny zrąb humanistyki i największą część zbiorów stanowią prace z historii, literatury pięknej i krytyki literackiej. Spotykamy tu prawie wszystkich przodujących historyków polskich sprzed pierwszej i drugiej wojny światowej jak: Stanisław Tarnowski, Klemens Kołaczkowski, Walerian Kalinka, Julian Klaczko, Karol Szajnocha, Henryk Mościcki, Artur Śliwiński, Julian Ursyn Niemcewicz, Witold Nowodworski, Leon Świeżawski, Teodor Morawski, Józef Chociński, Tadeusz Korzon, Marian Seyda, Władysław Kucharski, Włodzimierz Dzwonkowski, Władysław Smoleński, Władysław Umiński i in. Również są powieści historyczne i popularne książki historyczne. Brak natomiast naukowych serii wydawniczych, np. Polskiej Akademii Umiejętności i wydań źródłowych. Są polonica amerykańskie (np. prace Wacława Kruszki i Mieczysława Haimana). Prace o sztuce (T. Kruszyński, 1914, M. Sobieski, 1924 i albumy artystów, np. Henryka Siemiradzkiego) są raczej nieliczne.

Zbiory literatury pięknej są szczególnie bogate i obejmują nie tylko literaturę polską, ale także wybór literatury francuskiej, chińskiej, japońskiej, babilońsko-asyryjskiej i innych. Polskę reprezentują główni historycy literatury i krytycy literaccy, np.: Aleksander Brückner, Wiktor Gomułki, Stanisław Lam. Obraz literatury dają klasycy, głównie w ich wydaniach zbiorowych, w tym niektórzy np. Adam Mickiewicz, Juliusz Słowacki, Ignacy Krasicki, Stanisław Reymont, Eliza Orzeszkowa, Stefan Żeromski w kilku wydaniach. Są wydania zbiorowe Teodora Jeża, Wacława Sieroszewskiego, Stanisława Przybyszewskiego, Ignacego Kraszewskiego, Wincentego Pola, Stanisława Wyspiańskiego i wielu innych. Większość zbiorów stanowią autorzy popularni w okresie dwudziestolecia, typu Marii Rodziewiczówny, Heleny Mniszek, oraz paruset innych autorów. Jest też sporo literatury dziecięcej, ale stosunkowo mało poezji.

Biblioteka Seminarium Św. Jacka przedstawia solidny przegląd kultury duchowej oraz świeckiej Polski końca dziewiętnastego i pierwszej połowy dwudziestego wieku. Duża część zbiorów jest unikalna dla amerykańskich bibliotek akademickich, ze względu na profil i okres wydania. Daje ciekawy z punktu widzenia socjologicznego przegląd wydawnictw popularnych. Podzieliła ona los innych placówek kulturalnych polskich związany z przemijaniem pokoleń emigrantów. Niestety nie wszystkie materiały zostały (jak wskazałem wyżej) i zostaną zachowane. Znaczna ich część jest w złym stanie konserwatorskim, ale jest nadzieja utrwalenia ich dla potomności w formie skanów lub mikrofilmów. Część zeskanowana przez Google będzie po jakimś czasie udostępniona, gdyż

materiałów tych nie chronią już prawa autorskie. Dla wartościowych dubletów biblioteki poszukują zainteresowanych nabywców, a w wypadku, gdy takich nie znajdą, materiały te zostaną zniszczone. A szkoda, bo jak wspomniałem, między dubletami są wartościowe starsze wydania klasyków literatury i historyków.

